

Зорица Мршевић

Жртве вршњачког насиља

Дечаци чијем се насилништву нико није супротставио у детињству у свом каснијем животу чешће ће злостављати своју околину

Упозорење да је насиље над децом и те како присутно у друштву иако га не видимо, пред почетак нове школске године поново је отворило питање затварања очију над овим злом. У колико школа ће надлежни на почетку и ове школске године сматрати да немају никакву одговорност ако ученици туку другаре али изван школе, макар то било два метра далеко од школског дворишта? У колико њих одговорни и даље мисле да формирање школских тимова за заштиту од насиља због тога што их прописују подзаконска акта нису законска обавеза и представљају „губљење“ времена? У колико њих ће они саветовати родитеље детета које трпи насиље да га испишу из те школе када се оно већ у толикој мери „не уклапа“? Смањење броја таквих схватања уз одговоре на питање када и зашто неко постаје жртва својих вршњака могу суштински да допринесу идентификовању и превенирању овог вида насиља, којем је у Србији изложено чак свако четврто дете.

Вршњачко насиље се најчешће усмерава ка особи коју насилник перципира као слабију од себе, физички или друштвено. Слабост и различитост су идентификоване као две основне категорије особина жртава вршњачког насиља, с тим што различитост може да се сматра и врстом социјалне слабости, а слабост може да буде схваћена и као врста различитости. Дете насилник, попут одраслог насилника, тражи некога кога ће моћи некажњено и континуирано да злоставља, не ризикујући притом битку с неизвесним исходом. Јачи вршњаци сматрају и да „имају право“ да малтретирају слабије и млађе од себе у култури у којој је насиље дозвољено и потпомогнуто хијерархијском структуром школе, која може да делује као погрешно схваћен модел по коме старији и јачи „легитимно поседује“ одређену моћ над млађима и слабијима.

Слабост жртве може да проишађе из физичке конституције, али и из друштвених околности; на пример, новодошавше дете често је мета оних који су у друштву вршњака популарни, имућни, удружени са другима. Формирање насилне групе је иначе посебан начин остваривања социјалне и физичке надмоћи над жртвама, по правилу појединцима, и то најчешће изолованим од осталих. Стидљива и повучена деца често су на мети насилника због свог понашања и тактике избегавања сукоба, што све спада у област слабости. То су деца која из разних разлога одбијају да се физички или вербално сукобе с другима, не желе или не умеју да се бране и покушавају да одбију од себе насиље тако што ће прихватити да ураде све што им насилници кажу, надајући се да ће им, свременом, досадити да их малтретирају. Али вршњаци склони насиљу сматрају их „слабићима и кукавицама“ и управо чињеница да се такве жртве неће бранити представља повод да их малтретирају.

У домену жртава вршњачког насиља које то постају због слабости јесупосебно она деца која имају претходне или садашње трауме. То могу да буду и садашњи проблеми, на пример, насиље у породици, ситуације социјалне угрожености и социјалних ризика (стамбени и материјални проблеми родитеља). Супротно лаичком уверењу да ће деца која трпе насиље код куће највероватније одмах постати насилна (постаће вероватно, али не одмах, већ кад одрасту), ситуација је управо обрнута. Наиме, траумираност насиљем их разоружава, уништава достојанство и свест о праву на заштиту и самозаштиту од насиља, што све умањује њихове нормалне одбрамбене способности. Изложеност ма ком виду претходног насиља, укључујући и инциденте породичног и вршњачког насиља, у ствари доводи до дуготрајне и поливалентне виктимизираности, по неписаном правилу, „једном жртва, увек жртва“. Дете које се разликује и одудара од стандарда понашања у вршњачкој групи, такође је честа жртва насиља. У изложене насиљу због своје различитости спадају и категорије (претпостављене) мањинске сексуалне оријентације или мањинске националне припадности, које насилници посебно сматрају инфериорним. Отворено изражене предрасуде према таквој деци које испољавају наставници додатно охрабрују вршњачке насилнике.

Један од значајних мотива у роману „Гласови у ветру“ Гроздане Олујић, књизи која је 2010. добила Нинову награду за роман године, јесте управо вршњачко насиље чија је жртва у детињству био један од главних ликоваромана – Мали Риђи. И књижевност, дакле, сведочи да су сукоби међу децом, у њиховој првој животной борби за место под сунцем, одувек постојали. Остаје непобитна чињеница, да сва деца имају право на живот без насиља, а сви одрасли обавезу да им то право обезбеде. И како свако насиље није штетно само по непосредну жртву већ увек има и димензију временске експанзије, треба имати у виду просту чињеницу да адолесценти у школској средини заправо „вежбају“ свој будући модел понашања. Дечаци чијем се насилништву нико није супротставио у детињству, у свом каснијем животу ће кад одрасту, много чешће злостављати своју околину, показала је студија стручњака који се баве насиљем у породици.

Професорка Феноменологије насиља, Универзитет Сингидунум
Зорица Мршевић
објављено: 19.08.2013.

<http://www.politika.rs/rubrike/ostali-komentari/Zrtve-vrsnjackog-nasilja.sr.html>